

В Е Ч Н А К Л А С И К А

Анотроф

*Мадам
Бовари*

Гюстав Флобер

Наш дълг е да чувстваме
великото и да обичаме
КРАСИВОТО

Gustave Flaubert
Madame Bovary

Гюстав Флобер
Мадам Бовари

© Константин Константинов, преводач, 1949, 1962, 1969, 1973,
1979, 1992, 2001, 2009, 2015

© Фиделия Косева, дизайн на корицата, 2015

© *Алто* – запазена марка на
„Алто комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД, 2015
ISBN 978-954-2962-25-0

Мадам Бовари

Гюстав Флобер

*Превел от френски
Константин Константинов*

Ангстром
София, 2015

ПЪРВА ЧАСТ

I

Бяхме в занималнята, когато влезе директорът, а след него един нов, облечен по градски, и училищният прислужник, който носеше висок чин. Ония, които спяха, се събудиха и всички станаха, като че бяха изненадани сред работата си.

Директорът ни направи знак да седнем, после се обърна към възпитателя.

— Господин Роже — каза той полугласно, — вода ви тоя нов ученик. Той постъпва в пети клас. Ако работата и поведението му са задоволителни, ще мине в отдела на големите, което отговаря и на възрастта му.

Останал в тъгъла зад вратата, така че едва се виждаше, новият беше селско момче, около петнадесетгодишно и на ръст по-високо от всички ни. Косата му бе подрязана по права линия над челото като на селски псалт*, изглеждаше замислен и много смутен. Макар да не бе широкоплещ, дрехата му от зелено сукно с черни копчета като че го стягаше под мишниците, а през отвора на ръкавите се виждаха червени ръце, свикнали да бъдат на открито. Краката му, в сини чорапи, се подаваха от жълтеникави панталони, които бяха силно изопнати от презрамките. Обут беше с яки обуца, нелъснати, подковани с гвоздеи.

Почнаха да разказват уроците. Той цял се превърна в слух, съсредоточен, като че се намираше на проповед в църква, не смеейки дори да кръстоса крака или да се облакъти, и в два часа, когато звънецът удари, възпитателят трябваше да му каже да застане в редиците при нас.

Имахме обичай, влизайки в клас, да хвърляме фуражките си на

* Черковен певец. – Бел. ред.

земята, за да останат ръцете ни свободни; трябваше още от прага да ги запращахме под чина, та да се ударят в стената и да вдигат много прах: така беше установено.

Но дали не забележа това, което правехме, дали защото не се реши да го усвои, молитвата свърши, а новият все още държеше фуражката на коленете си. Тя беше една от ония сложно направени шапки, в които могат да се открият елементите на калпака, на шапската*, на кръглата шапка, на видровата фуражка и на нощната шапчица — с една дума, едно от ония жалки неща, мълчаливата грозота на които е дълбоко изразителна като лицето на глупак. Яйцевидна, издута от банели, тя започваше с три обиколки, подобни на кървавици; сетне се редуваха, разделени от червена ивица, ромбове от кадифе и от заешка козина; после идеше нещо като торбичка, която завършваше с мукавен многогълник, покрит със сложна везба от лъскав ширит, а от нея се провесваше като пискюл на тънка червена връвчица една кръстовидна висулка от преплетена сърма. Фуражката беше нова; козирката лъщеше.

— Станете — каза учителят.

Момчето стана, фуражката му падна. Целият клас се разсмя. То се наведе да я вдигне. Съседът му я бутна с лакът и тя падна; то отново я вдигна.

— Освободете се най-сетне от каската си — каза учителят, който беше духовит човек.

Учениците избухнаха в гърлен смях, което съвсем обърка клетото момче и то не знаеше вече да държи ли фуражката си, да я остави на земята ли, или пък да я сложи на главата си. Седна и я тури на коленете си.

— Станете — поде учителят — и ми кажете името си.

Новият смотолеви някакво неразбираемо име.

— Повторете!

Чу се същото смотолевяне на срички, заглушено от дюдюканията на класа.

— По-силно — викна учителят, — по-силно!

Тogaва, като взе едно отчаяно решение, новият разтвори неимоверно уста и изкрещя колкото му глас държи, сякаш викаше някого:

— Шарбовари.

*Военна каска, заимствана от поляците и носена във Франция от копиеносците през Втората империя. – Б. прев.

Гръмна страшна врява, вдигна се в кресчендо, с остри крясъци (ревяха, лаеха, тропаха, повтаряха: „Шарбовари! Шарбовари!“), после се разля в отделни звуци, едва затихна, подемаше се неочаквано от време на време в редицата на някой чин, дето тук-там като незагасен фишек избухваше приглушен смях.

Все пак, под дъжд от наказания, редът полека-лека беше въдворен и учителят, успял най-сетне да схване името Шарл Бовари — след като накара да му го диктува, срича и препрочита, заповяда на клетото момче да седне на чина, определен за мързеливите, поставен при катедрата. То се размърда, но преди да тръгне, се подвоуми.

— Какво търсите? — попита учителят.

— Моята фу... — продума новият, като гледаше разтревожено наоколо си.

— Петстотин стиха на целия клас! — Тези думи, изкрякани с яростен глас, спряха като някакво Quos ego* нова буря. — Мирувайте най-сетне! — продължи възмутеният учител, бършейки челото си с кърпа, измъкната под шапчицата му. — А вие, новият, ще ми препишете двадесет пъти глагола *ridiculus sum*** — После с по-мек глас добави: — Е, ще си намерите фуражката, не са ви я открили.

Всичко отново утихна. Главите се наведоха над книгите и през двата часа новият имаше примерно държане, макар че от време на време някоя топка от сдъвкана хартия, подхвърлена с върха на перо, му изцапваше лицето. Той се избърсваше с ръка и оставаше неподвижен, с наведени очи.

Вечерта в занималнята той извади изпод чина наръкавниците*** си, сложи в ред нещата си, начерта грижливо листовете.

Видяхме го, че работи съвестно, търси всяка дума в речника и се стареа много.

Несъмнено бе, че само поради усърдието, което проявяваше, не го върнаха в по-долен клас; защото, макар да знаеше сносно правилата, изразите му бяха почти лишени от изящество. Той бе почнал уроците си по латински със селския

* Думи на Вергилий в „Енеида“, с които Нептун изразява гнева си и заплахата срещу ветровете. – Б. прев.

** Смешен съм (лат.). – Б. прев.

*** Полуръкав, който се слага върху ръкавите на дреха, за да ги предпазва от замърсяване или късане. – Б. ред.

свещеник, тъй като родителите му от пестеливост го бяха изпратили колкото може по-късно в колежа.

Баща му, господин Шарл-Дени-Бартоломе Бовари, бивш военен помощник-хирург, компрометиран към 1812 година в наборни афери и принуден да напусне по онова време службата, беше се възползвал от привлекателната си външност, за да пипне на бърза ръка зестра от шестдесет хиляди франка чрез женитбата с дъщерята на един търговец на плетени изделия, влюбена в неговата представителност. Красавец, самохвалко, раздрънкващ силно шпорите си, с бакенбарди, сключени с мустаците, винаги окичен с пръстени и облечен в яркоцветни дрехи, наглед той беше храбър воин, който има веселата лекота на търговец. След като се ожени, живя две-три години от средствата на жена си, като се хранеше добре, ставаше късно, пушеше с порцеланови лули, връщаше се вечер едва след театъра и посещаваше редовно кафенетата. Тъстът умря, оставяйки съвсем малко пари. Това много възмути Бовари, той се впусна в индустрията, изгуби известна сума, после се оттегли на село с намерение да печели. Но тъй като разбираше от земеделие колкото от басми, яздеше коне, вместо да ги впряга за оран, пиеше своя сайдер в бутилки, вместо да го продава на бъчви, изяждаше най-хубавите птици от кокошарника си, мажеше ловджийските си ботуши със сланината от своите свине и скоро разбра, че е по-добре да зареже всякакви сделки.

За двеста франка годишен наем той намери в едно село на границата между областите Ко и Пикардия нещо като жилище, получифлик, полугосподарска къща; и тъжен, терзан от съжаления за миналото, като обвиняваше съдбата и завиждаше на всички, той се отдели от света на четиридесет и пет годишна възраст, отвортен, както казваше, от хората и решен да живее в спокойствие.

Навремето жена му беше лудо влюбена в него; тя го беше обичала с хиляди унижения, а от това той още повече се откъсна от нея. По-рано весела, излиятелна и любяща, тя беше станала с годините (като изветряло вино, което се превръща в оцет) тежка по характер, креслива и нервна. Колко много беше страдала в първите години, когато, без да се оплаква, го виждаше да задиря всичките леки селски момичета и трябваше да го посреща вечер от разни бордеи, преситен и вмирисан от пиене! После гордост-

та ѝ се разбунтува. Тогава тя млъкна, като стопи гнева си в ням стоицизъм, който запази до смъртта си. Непрекъснато търчеше да урежда разни въпроси. Ходеше при адвокатите, у председателя на съда, следеше падежа на полиците, издействаше отсрочки, а вкъщи гладеше, шиеше, переше, надзираваше работниците, изплащаше сметките им, докато господинът, без да се безпокои за нищо, постоянно замаян в някаква навъсена сънливост, от която се събуждаше само за да ѝ наговори неприятни неща, стоеше край огнището, пушеше и плюеше в пепелта.

Когато тя роди дете, трябваше да го дадат за отглеждане на дойка. По-късно прибраха хлапето вкъщи и почнаха да го гледат като принц. Майката го хранеше със сладка; баща му го оставяше да тича босо и като искаше да мине за философ, казваше дори, че детето би могло да ходи съвсем голо, както малките на животните. Срещу стремежите на майката той имаше свой мъжествен идеал за детската възраст и се опитваше да оформи сина си според него, като искаше да го възпитат сурово, по спартански, за да закали тялото му. Изпращаше го да спи в незатоплена стая, учеше го да пие големи глътки ром и да сквернослови религиозните шествия. Но кротко по природа, детето трудно се поддаваше на неговите внушения. Майка му постоянно го мъкнеше със себе си; изрязваше му картинки, разправяше му приказки, разговаряше с него в безкрайни монолози, изпълнени с печална веселост и галовни брътвежи. Самотата на своя живот тя пренесе сега върху тая детска главица и всичките свои разпилени и разбити суетни радости. Тя мечтаеше за високи служби, виждаше го вече израснал, хубав, духовит, настанен като инженер-строител на мостове и пътища или в правосъдното ведомство. Научи го да чете и дори на едно нейно старо пиано го научи да пее два-три кратки романа. Но господин Бовари, нечувствителен към литературата, казваше, че всичко това не си струва труда! Щяха ли да имат някога достатъчно средства, за да го издържат в държавните училища, да му откупят някоя служба или някое търговско предприятие? Впрочем с нахалство човек винаги успява в света. Госпожа Бовари си хапеше устните, а детето скиташе из селото.

То вървеше подир орачите и гонеше с буци пръст враните, които хвъркваха, ядеше черници край ямите, пасеше с пръчка в ръка пуйките, пластеше сено по време на коситба, тичаше из

гората, през дъждовните дни играеше в черковното преддверие „на плочка“, а на големите празници измолваше от клисаря да бие камбаните, за да може, увиснало с цялото си тяло на дебелото въже, да усеща как въжето го носи в своя размах.

Така като дъб израсна то. Ръцете му станаха яки, доби здрав цвят.

Когато навърши дванадесет години, майка му издейства да почнат учението му. С тая работа натовариха свещеника. Но уроците бяха толкова къси и нередовни, че нямаше голяма полза от тях. Те се преподаваха в дарохранителницата, на крак, набързо, в късото време между някое кръщение и някое погребение; или след вечерната служба, когато не трябваше да излиза, свещеникът пращаше да извикат ученика му. Качваха се в неговата стая, сядаха; мушички и нощни пеперуди се въртяха около свещта. Беше топло, детето заспиваше; а и добрякът свещеник, задрямвайки със скръстени на корема ръце, скоро захъркваше с отворена уста. Друг път, когато свещеникът се връщаше от някой болник в околността, комуто беше дал причастие, и съзреше Шарл, който безделничеше из полето, той го повикваше под някое дърво, мъмреше го четвърт час и използваше случая да го накара да спрегне някой глагол. Дъждът или познат минувач ги прекъсваха. Впрочем свещеникът винаги беше доволен от него и дори казваше, че момъкът има силна памет.

Шарл не можеше да остане с това образование. Госпожата се показва енергична. Засрамен или по-скоро отегчен, господин Бовари отстъпи без съпротива и те решиха да почакаат още една година, докато момчето приеме първото си причастие.

Минаха още шест месеца; на следната година Шарл най-сетне бе изпратен в руанския колеж, дето баща му го заведе сам към края на октомври по време на Сен Роменския панаир.

Невъзможно е сега някой от нас да си спомни нещо за Шарл Бовари. Той беше момче със спокоен темперамент, което играеше през междучасията, учеше в занималнята, внимаваше в клас, спеше добре в спалнята, ядеше добре в трапезарията. Настойник му беше един търговец на дребна железария от улица „Гантери“, който веднъж в месеца през неделните дни, след като затвореше дюкяна си, го извеждаше от колежа, пращаше го да се разхожда на пристанището, за да гледа параходите, и после пак, още в седем часа, го завеждаше в колежа преди вечерята.

Всеки четвъртък вечерта той пишеше на майка си дълго писмо с червено мастило и три восъчни печата; после препрочиташе тетрадките си по история или четеше един стар том от „Анахарзис“*, намерен в стаята за занимания. През време на разходките разговаряше със слугата, който като него беше от село.

Той успя да се задържи като среден ученик в класа само чрез усърдието си; веднъж дори спечели първо отличие по естествена история. Но в края на третата година родителите му го взеха от колежа, за да учи медицина; те бяха убедени, че той ще може да се подготви сам за зрелостния изпит.

Майка му избра стая на четвъртия етаж към „О дьо Робек“ у един познат бояджия. Тя уговори условията за квартирата и храната, намери мебели, маса и два стола, докара от къщи едно старо черешово легло, купи малка чугунена печка, както и необходимия запас дърва, които трябваше да топят клетото ѝ дете. Най-сетне в края на седмицата замина след хиляди заръки да се държи добре сега, когато го оставяха сам.

Програмата на занятията, които той прочете в обявата, го замя: курс по анатомия, курс по патология, курс по фармакология, курс по химия и по ботаника, и по клинично лечение, и по терапия, без да се смятат хигиената и медицинската материя — все названия, етимологията на които той не познаваше и които му се сториха като порти на светилища, пълни с царствен мрак.

Той не можа да разбере нищо: колкото и да слушаше, не схващаше нито дума. Все пак работеше, имаше подвързани тетрадки. Посещаваеше всички лекции, не изпускаше нито един болничен преглед. Изпълняваше дребните си всекидневни задължения като кон с вързани очи, който обикаля в кръг, без да знае какво върши.

За да намали разноските, майка му всяка седмица изпращаше по човек къс печено телешко, от което той обядваше, когато се върнеше от болницата, като в същото време тропаше с крака, за да се стопли. После трябваше да тича на лекции в залата по анатомия, в болницата и за да се върне вкъщи, да минава през целия град. Вечер след оскъдната вечеря у хазяина той се качваше пак в стаята си и почваше отново да работи в своите измокрени дрехи, които дигаха пара пред зачервената печка.

* Произведение от абат Бартелми (1779), в което се описва животът на гърците през IV век. – Б. прев.

През хубавите летни вечери, в онзи час, когато топлите улици са пусти и когато слугините играят с хвърчила пред портите, той отваряше своя прозорец и се облакътяваше на него. Реката, която прави тоя квартал от Руан да прилича на някаква отвратителна малка Венеция, течеше долу под него, жълта, морава или синя, между мостове и решетки. Работници, клекнали на брега, миеха ръцете си във водата. Памучна прежда се сушеше на открито по върлини, които стърчаха от таваните. Насреща, отвъд покривите, се разгръщаше широко чисто небе с алено залязващо слънце. Колко хубаво беше навярно там! Каква хладина под букаците! И Шарл разтваряше ноздри, за да вдъхне хубавия полски мирис, който не стигаше до него. Той отслабна, източи се и лицето му доби някакво печално изражение, което го правеше почти интересно.

От безгрижие съвсем естествено стигна дотам, че заряза всичките си взети по-рано решения. Веднъж пропусна болничния преглед, на другия ден — лекцията и наслаждавайки се от леността си, полека-лека заряза всичко.

Свикна да посещава кръчмата и се пристрасти към игра на домино. Струваше му се, че като се затваря всяка вечер в някое мръсно заведение и трака върху мраморните маси овчи кости, нашарени с черни точки, това е скъпоценна проява на свободата му, което пък го издигаше в собствените му очи. То беше като първо встъпване в живота, навлизане в забранените наслади; и когато отиваше в кръчмата, той хващаше дръжката на вратата с някаква почти чувствена радост. Много потиснати в него неща се отприщиха тогава; той запомни наизуст куплети, с които приветстваше другарите си, увлече се от Беранже*, научи се да прави пунш и позна най-сетне любовта.

Благодарение на такива подготвителни занимания той напълно пропадна на лекарския си изпит. Същата вечер вкъщи го очакваха, за да отпразнуват успеха му. Той тръгна пеш и спря пред селото, прати да извикат майка му и ѝ разправи всичко. Тя го извини, като отдаде неуспеха на несправедливостта на изпитната комисия, и го ободри малко, заемайки се да уреди работата.

* Френски поет и песнопиец. В своето творчество Беранже възпява любовта, жените и виното или го използва като оръжие и сатира срещу политическия живот и религиозните институции.
– Б. ред.

Едва след пет години господин Бовари узна истината; тази истина беше вече остаряла и той я прие; впрочем той не можеше и да допусне, че човек от неговия корен може да бъде глупак.

Шарл се впрегна отново на работа и без прекъсване приготви изпитния материал, като предварително научи наизуст всички въпроси. Издържа с доста добра бележка. Колко хубав беше тоя ден за майка му! Дадоха тържествена гощавка.

Къде щеше да иде да упражнява професията си? В Тост. Там имаше само един стар лекар. Отдавна вече госпожа Бовари очакваше смъртта му и добрият човек още не беше прибрал багажа си, когато Шарл се настани срещу жилището му като негов заместник.

Ала не стига да си отгледал син, да си го накарал да учи медицина и да си намерил Тост, където ще упражнява професията си — трябваше му и жена. Майка му намери жена: вдовицата на един съдебен пристав в Диеп, която беше четиридесет и пет годишна и имаше хиляда и двеста ливри рента.

Макар и грозна, суха като клечка и цялата в пъпки като дърво напролет, госпожа Дюбюк все пак не беше лишена от кандидати. За да постигне целта си, майката Бовари трябваше да изтика всички и тя дори много сръчно осуети интригите на един саламджия, когото поддържаха свещениците.

На Шарл му се струваше, че женитбата ще му донесе промяна към по-добър живот, въобразяваше си, че ще бъде по-свободен и ще може да разполага със себе си и с парите си. Ала господар стана жена му; пред хората той трябваше да казва това, да не казва онова, да пости в петък, да се облича, както искаше тя, да гони по нейна заповед пациентите, които не му плащаха. Тя разпечатваше писмата му, дебнеше стъпките му и подслушваше зад стената, когато преглеждаше в кабинета си жени.

Всяка сутрин трябваше да има течен шоколад и безкрайни грижи. Оплакваше се непрестанно от нервите си, от дробовите си, от неразположенията си. Шум от стъпки я измъчваше; оставяха ли я сама, беше ѝ непоносимо; отиде ли при нея, то било, разбира се, само за да видят, че умира. Вечер, когато Шарл се прибираше, тя измъкваше изпод завивката дългите си мършави ръце, обгръщаше шията му и като го караше да при-

седне на леглото, почваше да му разправя за мъките си: той я забравя, обича друга жена! Прави били, като ѝ казвали навремето, че ще бъде нещастна; и завършваше с молба за някакъв подкрепителен сироп и за малко повече любов.

Гюстав Флобер
МАДАМ БОВАРИ

Превод *Константин Константинов*
Редактор *Христина Мираз*
Коректор *Грета Петрова*
Дизайн на корицата *Фиделия Косева*
Предпечат *Яна Аргиропулос*

Френска. Ново издание.
Формат 60x90/16. Печатни коли 21
ISBN 978-954-2962-25-0

Апостроф

Запазена марка
на „Алто комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД

София, ул. „Кракра“ № 20
тел.: 02/943 87 16
факс: 02/943 87 18
e-mail: office@apostrof.bg

Книгите на „Апостроф“ може да закупите с отстъпка
от www.bookstore.enthusiast.bg

Печат „РОПРИНТ“ ЕАД

Роман за безспирния стремеж към щастието, роман за вечния порив на жената да желае да гарява и получава любов. История за търсенето на пламенната, мечтаната и единствена любов... Любов, без прекъсвания и край, която ще продължи вечно!

Вечна класика, която се чете винаги и дава надежда, че любовта може да е завинаги...

Цена: 9,99 лв.

9 789542 962250